

*Dgri Nahning
Lakdiru*

ƏGRI XAHNING TƏKDİRİ

(Qəqək, Məsəllər)

Xinjiang Həlk Nəxriyati

Əgri Xahning Təkdiri (Qəqək, Məsəllər)

Xinjiang həlk nəxriyatı rüzdi wə nəxr kildi
(Ürümqi xəhər azatlık koqa № 306)
Xinjiang xinhua kütaphanısı tarkitidu
Xinjiang xinhua 2 basma zawudıda besildi
Formatı: 787×1092mm 1/32 basma rawioqi: 2,375
kisturma warioqi: 1
1982 yil 8 ay 1 nəxri
1983 yil 3 ay 1 besilixi
Kitap nomuri MR 100.98.688
Tirazi 1 — 9.500
Bahası 0,14 yüən

Mundərijə

Əgri Xahning Təkdiri.....Tursun Niyaz	1
Qiwın Bilən Pilə kuruti	4
Küq — Birliktə	5
Əkillik Bala.....Abdurehim İsmayil	9
Tawuz	11
Qaroju Bilən Tiwip	14
İkki Gijing	16
Közəynək	18
Müxük Bilən It	20
Dət Eyik	26
Sazəndə Qaroja	30
It Bilən Qəjə Horaz.....Əhət Haxim	35
Orunduk	40
Höpüp Nimixka Sesik	
..... Abdurahman Əbəy	43
Gülning Yahxi Dosti	47
Kiqik Qalıojaq Qüxəndi	
..... Ənwər Olulam	54

Qeqilangoʻluluk.....	Ablət Məhəmmət	56
Bərə	Mutəllip Paltaji	58
Ikki Əküz	61
Üq Məsəl	Iminjan	63
“Səwəp Kilsang Siwəttə Su Tohtaydu”	Obulkasim Tohti	67
Küqükning Ozuk Izlixi.....
.....	Abdurehim Taxbek	69
Daoıda Kalojan Alaboynak
.....	Ablikim Qadir	71

Əgri Xahning Təkdiri

Tursun Niyaz

(Məsəl)

Ətiyaz pəsli, erik boyıqə tikilgən terək kəqiti bih sürüp ikki tal nota qikardi. Künlarning ətüxi bilən notilarning birsi tüptüz boy tartti, yənə birsi əgri - donay bolup yanoqə karap qongiyixka baxlidi. Bir küni tüz nota əgri notioqə karap:

— Adax, terək kiqigidin tüz ətmişə qong bolqanda kar. oqə kəlməy kalidu, — dəp söz baxlidi. Əgri nota kəz. lirini alaytip:

— Mən üqün qəm yəp kətmə.

Һazirqə boluxioqə ətüwerəy, qong bolqanda

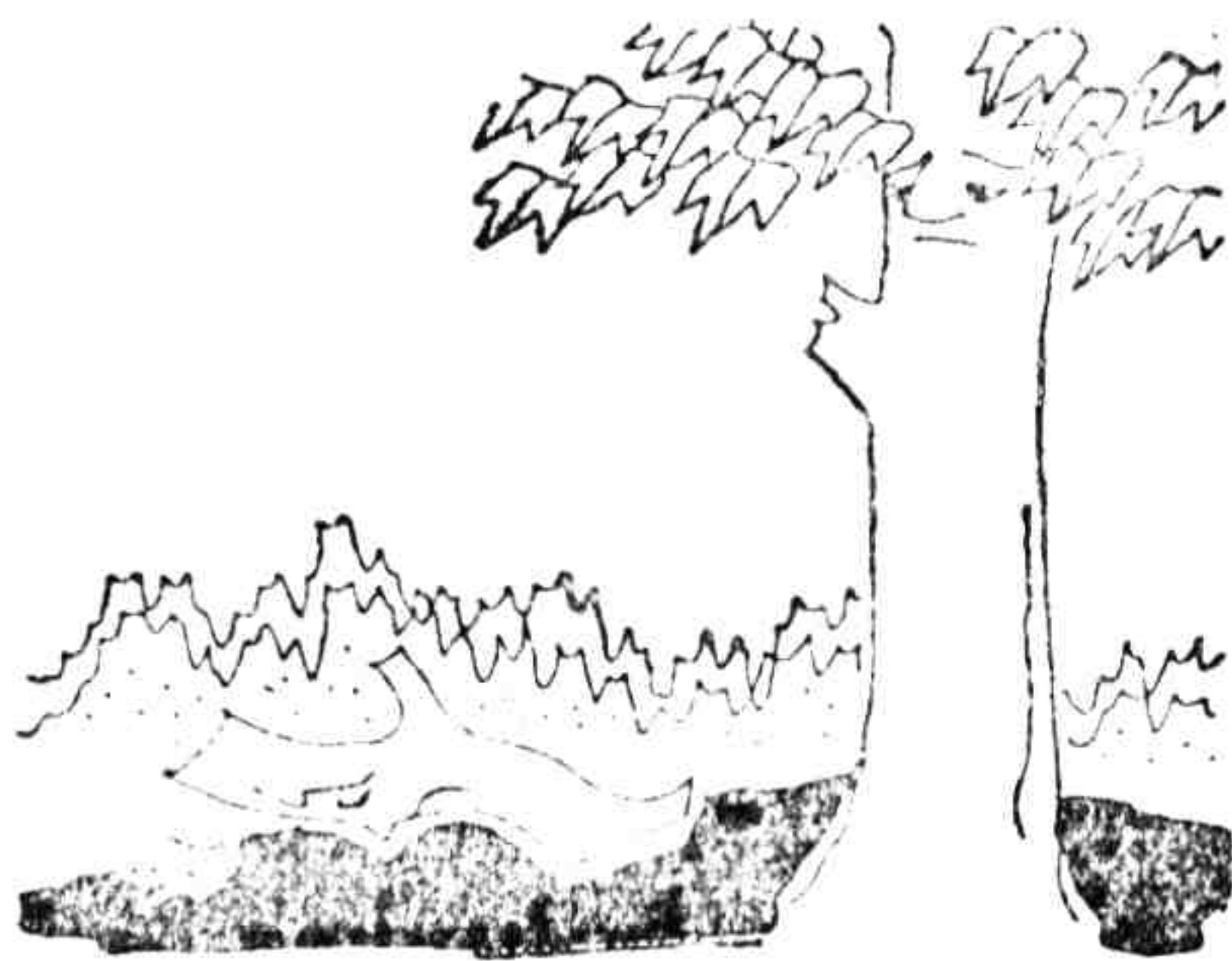
özəmni tüziwalimən, — dəp tüz notining sözini kekiwətti.

Aridin bir qanqə yil ətti, əgri xah özini tüzliwelix uyakta tursun, burunkidinmu əgrilixip kətti. Bir küni hərə wə palta kətərgən ikki yaoqəqqi terək tüwigə kelip, kizəqin parangoqa qüxti.

— Wah, mawu xah əjəp tüz əsüptu! — didi bir yaoqəqqi tüz xahni kərsitip, — hər kəndak qong əygə jəgə kilixka yaraydikən. Yaoqəq bolsa muxundak tüz bolsa.....

— Həy, qərimamsən, mawuning əgriligini, — didi yənə birsi eqinix bilən əgri xahka qarap, — buni on yərdin hərədimigiqə tüzligili bolmaydu.

— Qəysangqu, — didi dəslepki yaoqəqqi uning sözini bə lup, — bu əgrini yüz yərdin toqri. Sangmu yaxi matiriyal qikmaydu. Uningdin kərəotun kiloqan tüzük.

Yaqaqqilar xu məsləhəttin keyin, tüz xah-
ni awaylap kesiwaldi. Əgrisini bolsa palta
bilən parə - parə kəlip, otunhanioqa apirip
taxlap koydi.

Qiwın Bilən Pilə Quruti

(Məsəl)

Bahar pəsli. Üzmə yopurmaklırioğa rasa toyunoğan ixqan pilə quruti kümüxrəng yipək talalardin oqoza tügüxkə baxlidi. Xu qaoqda kayaktındur bir qiwın uqur kəldi. U üzümə yopurmioqioğa kondi - də, kızıl kəzlini parkiritip, pilə qurutioğa qarap söz baxlidi:

— Həy biqarə japakəx, ömrüngning kiskilioqioğa bakmay adəmlər üqün japa qekidikənsən. Uningdin kərə, məndək oynap-külüp yaxısang bolmasmidi?

Qiwinning bu gepini anglioğan pilə quruti dər oqəzəp bilən:

— Həy, təyyar axning xajasi, kəzümdin yokal! Nijasət dəwisidə seningdək yürüp ming yil yaxioqandın kərə, bir kün yaxısammu adəmlərgə bir az nəp bərginim əla, — dəp jawap bərdi.

Küq — Birliktə

(Məsəl)

Bir küni, bir balining көz, burun, eоiz, kulak, қol - putliri özlrining insan һayati-diki roli üstidə қattik munazirilixiwetip, jangjallixip қaldi.

— Mən, — didi көz məqrurlanoqan ki-yapəttə əng awal söz elip, — keqə - күn-düz өз nurum bilən kixilərning mengix - turux, əmgək қilix, kitap okux ixliriоја yar-dəm bərmisəm, ular kandaқ һayat kəqürə-ləytti, xunga, mening rolum һəmmidin qong.

— Unqiwala көrənglimə! — didi burun һomiyip, — sən һərқanқə mahtansangmu, mening bir қetimlik nəpəs eliximoја yət-məysən, keni, mən bir minut nəpəs elixtin tohtay, sening parkirap turoqining nədə ka-lidikin?

Buni angliqan eoqiz özige has məməlik
nilik bilən qu-
kan kətirip ottu-
riqqa qikti:

— Həmming-
ning sözi bir tiyin,
mən hər küni üq
wak tamak yimi-
səm, su iqmisəm,

qoxumqə əpkigə hawa yətküzüp bərmisəm,
sənlərmu künniñ seriqini kərüxəlməysən,
xunga həmming mənə hərəmət kilixing
kerək.

— Nimə diding, yənə bir eytkina? —
didi kol oqəzəp bilən eoqizoqa wakirap, —
sən yəydiqan barlik yiməklikni mən ixləp
tapmisam, aqzingoqa qoxuk, qokini mən sal-
misam, sən nimə kilalaytting?

— Mening rolimni tiloqa almisaq — wa-
paqqa japa kiloqanlik, — didi put həsrət
bilən, — mən kün boyi japa qekip, tərlep
pixip silərnəni kətirip yürmisəm, silər nimə
kilalayttinglar? Qeni, əmdi noqilioqinglarni

bir k r p bakay!

Ular muxu t hlitt  heli uzun jiq  mən - mənlik talaxti, ahiri, bir - biridin keyidap h rk t kilixtin tohtidi. K z n rs  k r xtin, eoqiz tamak yiyixtin, burun n p s elixtin, kol - put h rk t kilixtin qaldi. Birak, aridin uzun  tm y, hiliki balining  pkisig  hawa y tm y, y r k h rkiti ajizlaxti, eoqiz - kekir - t kliri kurup,  q yliri tartixti, kol - putliri sowup, k zliri aliyixka baxlidi,  l m h wpi kax bilən kirpik arisida qaloqan idi. D l xu p ytt , bu jangjaloqa baxtin ahir arilaxmay turoqan kulak otturioqa səkrəp qiqip, akk ng l - l k bilən mundak didi:

— H y, m nm nqi dostlirim, sil r nimə dig n  hm k - h ! Dunyada kaysi n rs  bir - biri bilən baqlanmay, bir - biri bilən ittipaklaxmay  z rolini jari qilalioqan? Sil r m nm nlik talixip, ittipaksizlik tuqduroqan - liktin, bu balining həyati eoqir h wp as - tida qaldi, u  ls  sil rmu təng t g ysil r, uningdin k r  tezdin ittipaklixip h rk tk  kelinglar.

Buni angliqan k z birinqi bolup yooqan
eqildi, eoqiz - burun ikkisimu  z qilmixi-
qa puxayman y p arqa - arkidin n p s elix-
ka kirixti, put - kollarmu asta - asta midir-
lidi,  l m halitid  yatqan bala qaytidin
yengi qayatqa erixti.

Xundin keyin,
ular bu ixni  zli-
rig  aqqik sawak
qilip, k mt rlik bi-
lən bir - birig 
yard m beridioqan,
m nm nlik talax-
maydioqan boldi.

Əkillik Bala

(Qəqək)

Abdurehim İsmayil

Burun, bir yezida Xakir, Zakir isimlik ikki dost ötkən ikən. Ular okux yexioja toxkanda xu yezidiki məktəpkə okuxka ki-riptu.

Xakir gəp anglaydiojan, wakitni kədirləy-diojan puhta bala ikən. Xunga, u pütün zeh-nini üginixkə karitiptu. Zakir bolsa oyun kepi ikən. U məktəpkə kirgəndin keyinmu bu kiliojini taxlimaptu. Aridin bir qanqə wakit ötüptu. Xakir məktəptə “əkillik baia” digən namni elip həmmining hərmitigə eri-xiptu. Zakir bolsa həmmining arkida qaptu.

Bir küni Zakir Xakirdin:

— İkkimiz məktəpkə təng kirgən iduk, lekin, sən məndin exip kəting, buning sə-

wiwi nimə? — dəp soraptu.

— Buning baxka səwiwi yok, pəkət mən səndin ügəndim, — dəp jawapberiptu Xakir.

Xakirning bu gepini angliqan Zakir: “Meni zanglik kiliwatidu” dəp oylaptu. də, uningqə gəp kilmaydiqan boluwaptu. Ular-ning ustazi bu əhwalidin həwər tepip ikkisini yeniqə qakirtiptu wə Xakirning hiliki gepining mənisini soraptu.

— Siz bizgə, — dəptu Xakir ustaziqə, — “əkıllik bolay disəng, əkilsizdin ügən” digən idilə. Mən xu təlimlirini esimdə qing tutup, Zakirning əkilsizlik kilip, tirixip ügən-migənligini ibrət kildim. U bolsa təlimlirini kulakta tutmidi. Mening uningqə di-məkqi bolqinim xu idi.

Tawuz

(Qoʻqoʻk)

Burunisida, Abdulla isimlik bir bala bol-
oʻqan ikən. U hər kuni maktəptin kaytip kəl-
gəndə ata . anisining ixlirioʻja yardəmlixidi-
kən. Bir yili, u kiyik bir parqə yərgə ta-
wuz terip tər təküp ixləptu. Tawuzlar pixip
rasa miradioʻja yətkəndə, ezining bu əmgək
miwisidin səyünüp, ustazini tawuzlukka tək-
lip kiptu. Abdulla ustazini xər wətlik taz-
wuzlar bilən mehman kiptu.

Ustazi uning ixqanliqioʻja apirin okuptu
wə bir sikim tawuz uruqini elip kaytiptu.
U maktəpkə beripla kirik nəpər xagirtini
aldioʻja qakiriptu . də, tawuz uruklirini ular-
oʻja kərsitip mundak dəptu:

— Balilirim, hər biringlaroʻja bir taldin ta-
wuz uruqi berimən. Uni terip tawuzi pix-
kanda aldimoʻja elip kelinglar!

Xagirtlar bir taldin tawuz uruqini elip tar-
kixiptu.

Aridin bir yil ötüptu, xagirtlarning ta-
wuzliri pixip yetiliptu. Xagirtlar tawuzlarni
kötirip maktəpkə kelixiptu. Ularning tawuz-
lirimu Abdullaning tawuzidək taza yooqini-
oqan ikən.

— Tawuzunglarni piqinglar, yəp kərəyli.
Kəni, kimning tawuzi tatlikkin, — dəptu
ustaz balilaroqa karap.

Xagirtlar tawuzlarni bir - birləp piqiptu.
Kəpçilik hər bir tawuzoqa eoqiz tegiptu. Ay-
hay! Bu tawuzlar xundak tatlik ikənki, xa-
girtlarning hiq kaysisi bundak tawuzlarni
yəp bakmioqan ikən!

Əng ahirida Abdullaning tawuzi piqiliptu.
Bu tawuz xu kədər lawza ikənki, balilar
bir qixləm qix-
ləptu - yu, kayta
aqlzioqa aloqusi kəl
məptu. Abdulla bu
ixtin kattik hijil
boptu.

— Səndin xuni soray, — dəptu ustazi mehriwanlik bilən, — tawuzoqa kanqilik əjri singdürgən iding?

Abdulla ilgiriki nətijisidin kanaətlinip, tawuzlukka yahxi ixlimigənligini sözləp beriptu. Xundin keyin, ustaz Abdulla wə baxka xagirtlirioqa mundaq nəsihət kiptu:

— Xuni əstin qikarmanglarki, mehnəting tegi rahət, japa qəkmigüqə həlawət yok!

Қароғу Bilән Tiwip

(Qəqək)

Burun, bir қароғу адәм өткән икән. U bazardin өзигә керәклик нәрсиләрни setiwalalaydikән. Lekin, көzi көrmigәнligi üqün, malning yahxi yaminini pәrk etәlmәydiкән. Bir күni, u көzini sakaytix üqün, bir tiwipni öyigә tәklip kiptu. Tiwip uning öyidә turup dawalaxka kirixiptu.

Aridin birnәqqә wakit өtүp, қароғuning көzi көrәläydiqan boptu. U, өzi burun alqan нәrsilәrgә қарap әrwahi uquptu dә, tiwipka esilip:

— Öyümdiki yahxi нәrsиләрни eliwelip, ornioqa naqarlirini sәplәp koyupsән, — dәp rәнjiptu.

Tiwip bolsa sәmimilik bilән:

— Hıqkandak нәrsәnggә hiyanәt kilöji.

nim yok. Burun kəzüng kərmigəqkə yahxi bilən naqarni pərək etəlməy, naqar nərsilərnə eliweripsən, — dəptu.

Kiqik dostlar, bilimsiz kixi axu qarşu adəmgə ohxaydu. Bilim bolsa dohturoja ohxaydu, kimki bilimdin bəhrimən bolsa, əkil kəzi eqilip dünyani tonuydu wə yahxi yamanni pərketələydu.

Ikki Gijing

(Qoʻqoʻk)

Ötkən zamanda, Saki wə Baki dəydiqan ikki aka - uka ötkən ikən. Ular bir - birini besip qüxidiqan gijinglardin ikən, hər ikisi hərқandak ixta özining gepini yoroqilitidikən - də, ahirida həmmidin ziyan tartip olturidikən.

Künlərning biridə, ular yirak bir xəhərgə səpər kiptu. Qonidiqan yərdə selip yetix üqün Saki bir kigiz, Baki bolsa bir bora eliwaloqan ikən. Ular yol boyi bir - biri bilən gəp talixidikən həmdə on kədəmdə bir hürpiyixidikən. Xundak kilip, kəq bolqanda bir қonaloqoqa yetiptu.

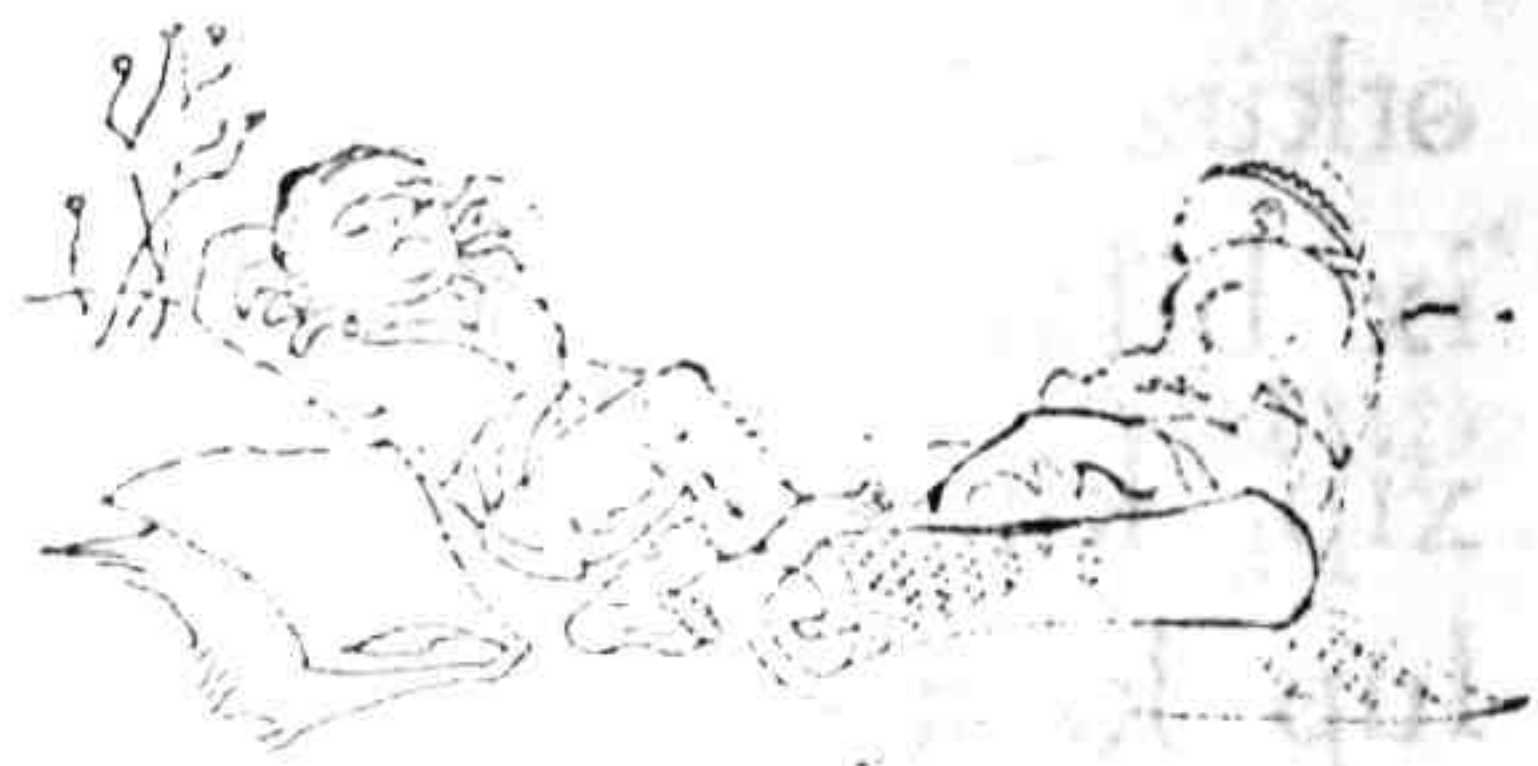
Saki orun təyyarlax üqün tutunup, kigizning üstigə borini saptu - də, Bakiqoqa:

— Kəl uhlayli! — dəptu.

— Bunday salsang, kattik borida kandaqmu uhliqili bolsun! Borining üstigə kigizni sal, — dəptu Baki Saki saloqan orunqa karap.

— Borining üstigə kigizni saloqanda, — dəptu Saki gijinglik kilip, — kigizning tikəndək yungliri sanqilip janni kiynimamdu? Mening muxu selixim tooqra.

— Tooqra bolsa özəng yat, mən yatmaymən, — Baki keyidaporunning yenedikidak yərdə huylinip yetiwaptu. Buni kərgən Saki tehimu jili bolup:

— Əmisə sən yatmisang, mənmu yatmaymənəju! — dəptu də, umu kattik yərgə berip yetiptu.

Xundak kilip, hər ikkisi bir obdan orunni taxlap, bir keqə dak yərdə yetip tang atkuzuptu.

Közəynək

(Məsəl)

Bir məripətpərwər adəm bar ikən, u waktini daim kitap okuxka sər p kilix bilən ötküzidikən. U uzun yillardin buyan xu ix bilən xuoqullanoqanliktin, kəz nuri ajizlixip, kitapni kəzəynək bilən kəridiqan bolup kəptu.

Bir küni öyidə kitap kərüp oltursa altə yaxliq bir oqlı kirip kəptu . də:

— Dada, manga kəzəynək elip bərgin, mənmu kitapni kəzəynək takap okuy, — dəptu.

Dadisi bu gəpni anglap:

— Nahayiti yaxxi diding, sanga qokum bir kəzəynək elip berəy, — dəp wədə kiptu wə bazardin bir “elipbə” setiwelip oqlıqə beriptu.

— Dada, mən kəzəynək elip bər disəm,

nimə üçün kitab elip kəldingiz? — dəptu bala həyran bolğan halda.

— Balilarning kəzəynigi—elipbə. Xu “elipbə” mana muxu. Bu kəzəynək bolmisa hiqkandak kitaptani kərgili, bilimlik adəm bolup qikili bolmaydu. Xu.

nga, mən bu elipbəni elip kəldim, — dəptu dadisi oqlining bexini silap turup.

Müxük Bilən It

(Qəqək)

Qadir Sidik

Burun, bir dihanning bir oqli bar ikən, u oqlioqa bəkmü amrak ikən. Bir küni, dihan oqlioqa bir müxük, bir it, bir kux balisini əpkelip beriptu. Bala bu janiwarlarni bəkmü yahxi kəridikən. Ay - yil ətüp ular qong bəptu. Müxük nahayiti ixqan bolup ətü iqidiki qaxkanlarni koymaydikən. Kux balisi huxhuyloqi bilən qangildap sayrap igisining kənglini aqidikən. It bolsa hōrun ikən, u kosioqini toyoquzuwelip uhlaydikən, kosioqi aqsa sət kawaydikən.

— Ata - anamni bək seşindim, — dəptu bir küni kux balisi balioqa iltimas kəlip, — kərüp kelixkə ruhsət kilsingiz.

— Maqul, — dəptu bala uningoqa iq aql-

ritip, — özəng yaloquz baramsən?

— Xunqə wakittin buyan siz, müxük, it wə mən billə yaxap kəlduk, xunga tətimiz billə barsak.

Bala makul boptu. Tətিলisi yol yürüp, yürgəndimu mol yürüp üq ay digəndə mənzilgə yetiptu. Quxning ata - anisi ularni kəngüldikidək mehman kiptu. Qaytix aldidə balisini koyup ketixni balidin ətünüptu wə uningoqa bir hasiyətlik ənggüxtər təkdim kiptu. Bu ənggüxtərni elip yürgən kixining hiqnərsigə həjiti qüxməydikən. Bala ularning iltimasini kobul kilip, ikki həmrasi bilən səpərgə atliniptu.

Bala, müxük wə it bir ay yol yürüp bir kudukning yenioqa kəptu wə xu yərdə aram almakqi boluptu. Müxük bilən it ozukluk tepix üqün owoqa ketiptu. Bala ularni heli kütüptu, kütüwerip kəzi uyquoqa ketiptu. Aridin uzun ətməy, xikaroqa qikқан bir padixa kuduk bexioqa kelip balini kərüp kaptu wə ənggüxtərni tuydurmay eliwaptu...

Bala oyoqansa əngüxtər yok, u kayoqu.

ruptu. Owdin qaytgan müxük bilən it əhwalni uqur, ularningmu bexi ketiptu.

— Qandak kilimiz? — dəptu bala uhtartip.

It tilini qikirip müxükkə qaraptu.

— Oləm kilmang, — dəptu əkillik müxük, — aldi bilən pal eqip bakay.

Müxük ənggüxtərni bir padixaning elip kətkənligini biliptu wə uni elip kelixkə balidin ruhsət soraptu. Bala razi boptu.

Müxük itni hamra kilip yoloqa qikiptu. Bir xəbərgə baroqanda həxəmətlik bir qong koraqqa kəzi qüxüptu. It korkur koraqqa kirixkə unimaptu. Ahir, müxük əzi yaloquz koraqqa kiriptu. Bu padixaning korasi bolup, xu küni uning kizining toyi boluwatkan ikən. Mügük usul oynioqan peti sorunoqa qüxüptu. Buni kərüp oqəzəplən'gən padixa toydin keyin jazalax üqün müxükni solap koyuxka əmir kiptu.

Qaznakka solanoqan müxük bulungda yatsa, bir qaxkan kamardin qikiptu, müxük "kap" kilip uni tutuwaptu.

— Meni koyup bərgin, — dəptu qaxkan yalwurup, — həjitingni rawa kilay.

Müxük padixaning sanduqidin ənggüxtərni elip berixni qaxkandin tələp kiliptu. Qaxkan balilirini əgəxtürüp berip sandukni texip əggüxtərni aptu. də, müxükkə tapxuruptu.

Ətisi, ixik tüwidə paylap turoqan müxük padixa ixikni eqixioqa keqip qikiptu wə it bilən tepixip igisining yenioqa mengiptu. Ular yerim yolda bir dəryaqa duq kəptu wə dəryadin ətüx qarisini izləptu.

— Ənggüxtərni manga bərgin, küqüm axsun, andin seni yüdüp dəryadin ətəy, — dəptu it.

Müxük makul boptu. It müxükni yüdüp suoqa qüxüptu. Dəryaning otturisiqə kəlgəndə korkup kətkən it tilini xundakla qiqaroqan ikən, ənggüxtər aqzidin qüxüp ketiptu. Müxük itni əyipləptu.

— Өткән их орни-
оҗа кәлмәйду, ке-
тәйли, игимизгә әнг-
гүxtәрни tapalmiduk
disäk bolmidimu? —
дәptu it.

— Yak, — дәptu, мүxük, — игимизни
aldisäk bolmaydu.

Ular гәp talixip tursa, bir belik дәrya-
din bax qikiriptu. Мүxük kap kilipla uni
tutuwaloҗan ikән, belik uningoҗa yalwuruptu.

— Makul, seni koyup berәy, — дәptu
мүxük belikқа, — әnggүxtәrimiz suoҗa qü-
xüp kәtti, xuni elip bәrsәng.

Belik birla xungoҗup әnggүxtәрни elip
qikiptu.

Мүxük bilән it әnggүxtәрни balioҗa tapxu-
ruptu wә әһwalni әynән sөzlәp beriptu.
Bala itning kәrkunqaklioҗi wә sәmimiyәt-
sizligi üqün uni әyiplәptu.

Әkillik мүxük bala bar өydә yaxaptu.
It bolsa kәroda turidikән. Xuning bilән it-
ning көnglidә һәsәthorluk kәzoҗiliptu - дә,

müxükni közdin yokatmaqçı boptu.

Itning yaman niyitini sezip kaloqan müxük huxyar bolup yürüptu. Bir küni, müxük öydin qikkanda it uningoqa etiliptu. Oləzəplən'gən müxükmu itning burnini kat-tik bir morlaptikən, it kangxiqan peti ke-qiptu. Warang - qurungni anglap öydin yügürüp qikkən bala əhwalni ukup itni baqlap koyuptu, müxükni tehimu ətiwalaptu.

Döt Eyik

(Qəqək)

Məhəmmət Rozi

Eyik balisi nahayiti əkillik və xök ikən. U hərəkəndək nərsini kərgən həman uning-
oqa kizikix bilən səp selip karaydikən və
uning nimə ikənligini dadisidin soraydikən.

— Dada, dada, awu nimə, — dəp so-
raptu u bir küni bir keyin dərihini kər-
sitip.

— U dərəh, — dəp jawap beriptu dadisi
pərwəsizlik bilən.

— U kəndək dərəh? — yənə soraptu eyik
balisi.

— U arqa dərihi.

— U nimixka tüz əsməy, kinqəqir əskən?

Ata eyik tehimu
ganggirap, kaptu . də:
— U... u... gəp angli-
miqəqqa dadisi uning
belini kayriwətkən, —
dəp jawap beriptu.

Yənə bir küni, eyik balisi dəryaningottu-
risida suni ikkigə bөлüp qohqiyip turoqan
taoı ətəkisini kərsitip:

— Dada, awu nimə? — dəp soraptu. Ata
eyik səp selip karap bəksimu uning nimi-
ligini biləlməptu . də:

— U tax, — dəptu.

Eyik balisi taoı ətəkisinin münggüzigə
həyran bolup yənə bir soal soray dəp tur-
oqanda, u sudin qikip yügürginiqə ketip
kaptu.

— Dada, dada, — dəp tovlaptu eyik ba-
lisi uning yügürüxigə kizikip, — tax ajayip
tez qapidikən . hə?!

Ata eyik sət puxuldap tilini qaynaptu . də:

— Hə, sudiki taxlar xundak qapidu, —
dəptu.

— Awu nimə? — dəp soraptu eyik balisi yənə bir küni kək asmandiki mamuk. tək aq bulutlarni kərsitip.

Ata eyik kəzlidirini kəsip bir həza kari. oqandin keyin:

— U qar, — dəp jawap beriptu.

Eyik balisi dərhal bulutning sudiki ək. sini kərsitip:

— U nimə? — dəp soraptu. Ata eyik əmdi hiqkandak oylap olturmastinla:

— Həy, nimanqə kalwa sən balam, umu qar turmamdu? — dəptu.

Xundak kilip, eyik balisi kərgən nərsiliri hata qüxinip ketiweriptu. Yillar ötüp, ata eyik aləmdin ötüptu. Eyik balisi qong bolup mustəkil turmux kəqürüxkə baxlaptu. Bir küni, u dərya boyioqa kelip karisa beliklar suda üzüp . səkrəp oynawatkidək.

— Ohuy! — dəptu eyik balisi həyajanlinip, — taxning baliliri nimə digən tez qapidu . hə?!

Dərəh xehida olturoqan həpüp bu sözni anglap kakahlap külüp ketiptu . də:

— Ҳой, нимə дəватисən? U taxning baliliri əməs, u belik, — дəptu. Eyik terikip:

— Sən nimini bilətting kalwa, u taxning baliliri turmamdu? — дəptu. Ҳəпүп теһиму қақһлап күлүптү wə дəryadiki taxlarni көrsitip:

— Undak bolsa eytip bakқina, awu turoqanlar nimə? — дəptu.

— Awu ak turoqanliri ak mogu, kara turoqanliri kara mogu, qongliri qong mogu, kiqikliri kiqik mogu, — дəptu eyik ikkilənməyla.

Ҳəпүп үқəyliri үзүлгиқə күлүптү . дə, uққiniқə һəммə yakka берip eyikning гəplirini baxқilaroқa tarkitiptu. Xuning bilən һəммəylən eyikni izləp kelip, uningdin unibuni soriқili baxlaptu. Eyik һəммisigə hatə jawab beriptu. Eyikning jawawini anglap ormandiki pütүн janiwarlar күлүптү. Бəzilər eyikқа eqinip, uningoқa səmimi yardəm kilip, xəy'iləрни тооқra tonuxni үgitiptu. Birak, u dadisining үgətkənlirini birdin — bir тооқra дəp tonup, baxқilarningkini inkar kiptu...

Xuning bilən pütкүл ormanda uning namini “dət eyik” bolup kaptu.

Sazəndə Kaoqa

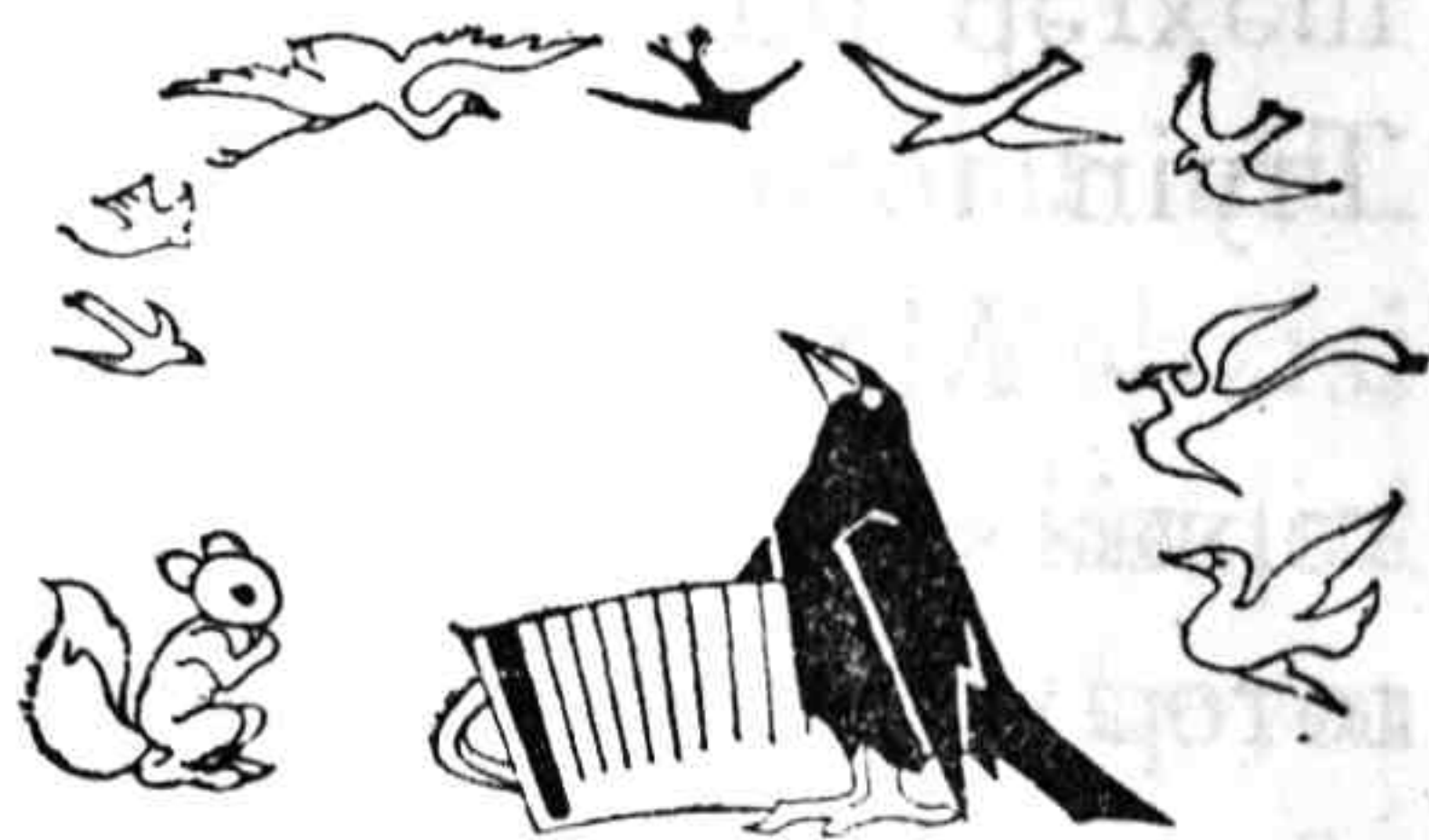
(Qəqək)

Bir ormanlikta nuroqun jan - janiwarlar yaxaydikən. Ularning iqidə kaoqa nahayitimu usta sazəndə ikən. Jan - janiwarlarning hər - kəndək toy - təkün, məxrəpliri uningsiz etməydikən. Kaoqa buningdin bəkmü kerilip barqanseri özini qong tutidiqan boptu, toy - təkün, məxrəplərdə yəp - iqip yetiwalidikən, baxkilar yelinip, bir munqə mah - tisa andin bir - ikki pədə saz qelip beridikən. Bu əhwaldin iqi titildiqan torqay bir küni kaoqioqa:

—Buradər, sening hərmitingni xunqə kiliwatsak, kənglimizgə yarixa birər pədə saz qelip bərməyla yetiwaləqining nimisi, — dəptu. Bu sözgə kaoqining bəkmü aqqioqi

kəptu. U kanatlırını kerip gidəyginiqə bo-
qulup sözləptu:

— Kənglüngni
disəmkanakılsam.
bolatti, hilimu qelip
beriwatimənəu? Ya-
ki əlləy nahxisioqa qe-
lip həmmingni uhli.

tip kəyoqandinkeyintohtisamraziboluxamting?!

Kəpçilik kəoqining səzigə qəzərlinip tur-
oqanda otturiqə tiyin qüxüptu:

— Boldila torəqay, kəoqa akamni rənjitip
koymayli yənə, u bolmisa məxrəp kizimay
qalmamdu?

Kəoqa tiyinning səzi bilən tehimu oqadi-
yiptu wə: “Him, meningsiz kəndak kilar-
sənkin keni?!” dəp yamanlap mangoqili ko-
puptu. Tiyin bir tərəptin torəqayoqa kayip,
bir tərəptin kəoqioqa yelinip, uning pexidin
tutuwaptu. Torəqay yeriloqudək bolup:

— Kəoqa adax, sening maharitinggə biz
kayil, birak bilip kəyoqinki, sening muzi-
kəngni anglaydioqanlar boləqanlioqi üqünla

sən hərmətlik, muzikiliring danglik,— dəptu.

Qaoqa yamanlap ketiptu. Xuning bilən məxrəp buzulup orman timtas bolup kaptu. Tiyin toroqayoqa tənə kilip:

— Məxhür sazəndimiz kətti, əmdi məxrəpnı sən kizitkin adax, — dəptu. Bu söz toroqayoqa tolimu hər kəptu. U kəndakla bolun saz qelixni üginip qikixka bəl baqlaptu. Xuningdin etiwarən wakitni qing tutup berilip üginixkə baxlaptu. Qaoqa bolsa baxkilarning kelip özige yelinixini kütüp öydə yetiptu. Lekin, künlər ötüweriptu, hiqkim kəlməptu. U iqi puxup sazni kolioqa elip qelip bekıptu, birak, anglaydioqan wə danglaydioqan kixi bolmioqaqka birdəmdə zerikip taxlaptu.

Bir küni, qaoqa zerikip oltursa öygə tiyin kirip kəptu wə kəqtə ötküzülıdioqan məxrəkə uni təklip kiptu. Qaoqa bolsa ilgirikidək həli yooqanlık bilən:

— Barmaymən! — dəptu.

Tiyin:

— Bering, qaoqa aka, zerikipmu kaloqan.

siz, saz qelip bərsingiz tehi yaxxi, qelip bərgingiz kəlmisə olturup keling, — dəptu. də, ketip qaptu.

Qaoqa tiyin kətkəndin keyin: “Ular muzikamni heli seqinoqan ohxaydu. Yaxxisi barmay turay, ular yolumoqa karap kəzliri texilsun, yənə bir əlqi əwətkəndin keyin baray. Həmməylən manga hərmət bildürüp orunliridin turuxsun.....” dəp oylaptu.

Qaoqa tama bilən mana kelə, ənə kelə dəp olturuweriptu. Birak, hiqkim kəlməptu. Ahiri, qaoqining iqi titildap məxrəpkə yol aptu. Kəlgüdək bolsa, kəpqilik toroqayning muzikisioqa usul oynawatkudək. Qaoqa dang ketip turup qaptu. Birdəmdin keyin usul ayaklixip dastihan tartiliptu. Kəpqilik qət.

tə turoqan qaoqini kərup dərhal dastihanə təkliptu. Toroqay uningə öz yenidin orun beriptu. Qaoqa kəngli-də: “Kasapət, yaman

əməs qalidiqan bop kaptu, kaqanlardin beri üginiwaldikinə? Lekin, manga yət. migi heli gəp, uning bilən bir bəslixip te. hi ham sazəndə ikənligini kəpqulikkə tonutup koymaymu?" dəp oylaptu. Tamaktin keyin kaqə sazni əzlügidin kəliqə elip saz. laptu. Kəpqulik jimjit olturup dikket bop. tu. Birak, kaqə kaysila pədigə qalsa kolliri hiq yürüxmigüdək, uning üstigə pədilər. ni hata besip yekimsiz awazlarni qikriptu. Xuning bilən angliqquqilarning dikketi bu. zulup, kaqə əzini koyidiqan jay tapalmay kaptu. U kəpqulikning yelinixini tama kilip məxk kilixni taxlap koyuqanliqi üqün toruqay bilən bəslixixning hazırqə mümkün əməsligini his kiptu - də, ilajisiz sazni tor. uqayqə beriptu. Toruqay xoh wə yekimlik pədilərgə qelip kəpqulikning kənglini xat kiliwatkanda kaqə biaram bolup asta sirtka qikiptu - də, keqip ketiptu.

It Bilən Qəjə Horaz

(Məsəl)

Əhət Haxim

Bəngwax bir qəjə horaz bar ikən. U da im dostliri bilən billə danlimay, əzi yalquz bexi kayoqan, puti tayoqan tərəplərgə ketip qalidikən. Xunga dostliri uningoqə:

— Yaman adət ni qikiriwalding, ətrapta tohu yəydiyən itlar bar, bir küni seni yəp koymisun, pəhəs bol! — dəp nəsihət kiptu.

Lekin bu nəsihət uning u kulioqidin kiritip, bu kulioqidin qikip ketiptu, yənila bəngwaxliqini taxlimaptu. Uzun etməy, bir küni aqkəz bir serik it uni tutuwaptu.

— Hoymu kolumoqə qüxtünga! — dəptu it xəlgiyini ekətip, — tohu gəxi yigim ke lip ələy digən idim.....

— Ҳөрмәтлик тәһсир, рәһим қилсила, — дәр ялвурухка бахларту қөжә һораз дир . дир титрәр, — өмүрwayәт һизмәтлiridә бо. lay, мени yәwәtmisilә!

— Ҳим, қандақ һизмәт қилмаққисән?

— Мән әzәldin sili билән dost болух арzusida idim. Mana бүгүн pәyti кәptu, иккимиз dost болayли, мән siligә күн арilap бирдин қөжә tutup берәy.

— Мени koldurlatma! — дәptu it ixән. мәy, — сән қандақ қилip қөжә tutup be. рәләysән?

— Тәһсир, manga ixәнsilә, buningoҗa ama. lim бар.

It: “Bumu bolidi. oҗan гәр ikән, кени sinapкөрмәмәdimән” дәр оylaptu . дә, бир. dinla рәһimdillik ki. yapәtkә kirip:

— Bolidu, lәwzingdә turоҗin, икки . үq күндә бирдин қөжә tutup берisән. Xundak қил. sang мәнmu сән билән өмүrlük dost боли.

mən, hərgiz hiyanət kilməyən, — dəptu.

— Qokum ləwzimdə turimən!

It qəjə horazni koyup beriptu. Xu künden baxlap qəjə horaz öz dostlirini aldaxka baxlaptu.

— Jür, awu yərdə kurut, kongoquz bək kəp ikən, danmu bar ikən, — dəptu təjribisiz qəjilərnəni aldap qəjə horaz.

Uningoqa əgəxkən qəjə qatqallıqning yenioqa kəlgəndə, müküp yatqan it etilip qikidikən də, uni “kap” kilip tutuwelip yəwetidikən wə:

— Duniyada seningdək sadik dostni uqratmioqanmən! — dəp qəjə horazni mahtap koyidikən.

Xundak kilip, qəjə horaz bir munqə dostlirining jenioqa zamin boptu. Künlər ötöptu, uning yaman ixlirini baxka tohular sezip kaptu wə bu ixni uningdin sürüxtüröptu, ləkin u ikrar kilməptu Yaxanoqan bir tohu uningoqa nəsihət kilip mundak dəptu:

— Öz dostliridin yüz ərigüqi hərgiz yahxi kün kərməydu. Esingdə bolsun, ittin

wapa kəlməydu!

Xu kündin baxlap qəjə horazğa dostliri guman bilən karaydıoğan bolup qaptu. U hər kanqə xirin xekər sözlərnı kilsimu dostliri uningğa əgəxməptu. Xunga birnəqqə künlərgiqə itka qəjə tutup berəlməptu.

Bir küni aqliktin üqəyliri tartixip kətken it qəjə horazning yənə yaloquz keliwatkanlıoqini kərüptu - də, pəylini buzup:

— Yənə kuruk keliwatisənoju! — dəp wakiraptu.

— Əmdi sənmu insap kıləin, dostum, — dəptu qəjə horaz yelinip, — xu qakkiqə sanga heli kəp qəjə tutup bərdim, “yaləoğanqining kuyruoqi bir tutam” digəndək, əmdi qəjilərmu mangu aldanmaydıoğan bolup kaldı. Meningqə, sən əmdi qəjə yəydoğan əski aditingni əzgərtsəng kəndək?

— Itning əz aditini əzgərtkinini sən kəqan kərgən? — dəp wakiraptu it.

— Qəjə bolmisa kəndək kilimiz?

— Nimixka bolmaydikən, sən qəjə əməsmu?

— Dostum, nimə dəwatisən? — dəptu qəjə horaz qəqüp ketip, — ikkimiz əmür-lük dost əməsmu? Hiyanət kilmaymən digən wədəngni esingdin qikirip koyma.....

— Ahmak! —dəp wakiraptu it oğzəp bilən, — kosiqim aqkanda əskatidu dimisəm, sən bilən dost bolattimmu?!

Qəjə horazning közliri qəkqiyip ketiptu. U pəkət wəhxi itning aqziqə qikkandin keyinla, itning haman itliqini kilidioqanliqioqə ixiniptu.

Orunduk

(Məsəl)

Ablimit Məhəmmidi

Maymun bir küni orunduk yasaxni ügən-məkqi boptu. U ming bir japada orundukni yasap qikiptu - yu, lekin ikki putini hata ornitip koyuptu. Yasioqan orunduqining kandakrak bolqanliqini biləlməy turoqanda tülkə yetip kəptu. Maymun nahayiti kəmtərlik bilən tülkidin soraptu:

— Tülkə aka, mən yasioqan orunduk kandakrak boptu, hata jayliri bolsa kərsitip bərsingiz, tüzitiwalsam.

— Karamət yahxi boptu, — dəp mahtap ketiptu tülkə aqzi - aqzioqa təgməy, — bək qiraylik yasiliptu.

Tülkə sözini tügutip ketip kəptu. U bir-

dəmdin keyin eyik, əxkə və toxkanlarni baxlap kelip, maymunəyə yənə yasioqan orunduoqini kərsitixni və üstidə olturup bekixini eytiptu. Maymun hoxallioqida orunduoqini ularəyə kərsitiptu və xundakla olturup-tikən, orunduk ərülüp ketip ongdisiəyə qüxüptu . də, kəpçilikning külkisigə kaptu. Buni kərgən tülkə kəkahlap külüp ketip, mazak kəloqan həlda sözləptu:

— Muxundakmu orunduk yasioqan bar-mu, həy kalwa! Əkə paltini, tülkə akang-ning yasioqinini kər! — dəptu . də, paltini elip hata ornitiloqan orunduk putini tüzəp koyupla üstigə qikip olturuwaptu həmdə əzi-ning hünərdə kəltis ikənligini kəz . kəz

kəloqili turuptu. Maymun bir qəttə turup: “Bu kasapət tülkə bayatin beri orunduk putining hata ornitilip kəloqanlioqini bilip turup ni-

mixka manga eytmioqandu?” dəptu əz . əz-

igə. Xundin beri, u ix kiloqanda, mingə
ixlitip, nahayiti inqikilik bilən ixləydiqan
boptu.

Kiqik dostlar: Biz hərgizmu hilingər tül-
kidək bolmasliqimiz lazim. Sawakdaxliri-
mizda hatalıq - kəmçiliklər kərülidikən, waq-
tida kərsitip beriximiz, özara səmimilik bi-
lən üginiximiz, yardım beriximiz, yetəkli-
ximiz lazim.

Ҳөпүп Nimixқа Sesik

(Məsəl)

Abdurahman Əbəy

Burun һөпүп билән yawa Өдәк bir җарда биллә yaxaydikән. Өдәк бәк sadda, һөпүп nahayiti qeqән ikән. Ҳөпүп birdәм Өрләп, birdәм pәslәп, yangza qikirip uqalaydikән; yәrdimu һәм taklap, һәм yorqilap mangalaydikән; dәрәhlәrgә konuwelip qiraylik sayriyalaydikән; baxqilar билән uruxup қalsa tumxuоқи билән qokulap, tajisi билән üsәläydikән. Өдәк bolsa pәkәt ikki yakқа ioqanglap mengixtin baxkini bilmәydikән. Xunga һөпүп uni “қolidin ix kәlmәydiqan әhmәk” dәp kәzgә ilmaydikән.

Өдәк һөпүпning maharitini üginiwelixni bәk arzu kilidikән, lekin һөпүп kizoqanqukluk kilip ügitip koymaydikән. Uning

üstigə ətidin kəqkiqə ədəkkə ix buyrup, əzi qiraylıq yasiniwelip uyaktin - buyakka laqaylap yüridikən.

Künlərnin biridə həpüpnin qongqiliqi ədəknin jənidin ətüptü - də, qarını taxlap qikip ketiptü. U üq yiloqiqə ormanlıq, taq, dəryalarnı kezip yürüp nuroqun maharətlərnı üginiwaptü. Bir küni ədək həpüpnı yoklap qaraja kəptü.

— Nəqqə wakittin beri nələrdə laqaylap yürdüng? — dəp soraptü həpüp hakawurluk bilən.

— Qurukluktımu, sudımu yaxiyalaydıqan, kəktımu uqalaydıqan wə yərdımu mangalaydıqan maharətnı üginip kəldim, — dəptü ədək.

Bu gəp həpüpnin qidiqini kəltürüptü - də, zərdə bilən:

— Yoqan gəp kilma, sən eytkənlərnı mən kəzümni yumup turup kilalaymən. Kəni, bolmisa bəslixip bakamduk? — dəptü.

Ular aldi bilən suda maharət kərsətməkqi boptü. Ədək dəryaja səkrəp qüxkən

ikən, hƏpürmu uni dorap suoĵa səkrəptu - də, qəküp ketiptu, u palaklap yürüp ming təs-likdə kiroĵakka qikiwaptu. Ədək bolsa nahayiti tez üzüp dəryaning u ketioĵa ətüp, yənə bu ketioĵa kaytip kəptu. Ədəkning utuwelixa hƏpürkə bək ħar kəptu, lekin kayil bolmaptu.

İkkinqi ketim, u. lar yirakka uquxup

bakmaqçı boptu. HƏpür: "Bu ketim qokum utuwalimən" dəp oylaptu - də, bar küqi bilən tez uquptu. Dərwəkə, u birdəmdila ədək-tin yigirmə - ottuz metir uzap ketiptu wə kərəngligən ħalda kəynigə karap ədəkni:

— Əmdi, kəzümni yumup uqsammu sən manga yetəlməysən! — dəp məs'ħirə kıptu.

Xuning bilən u kəzini məħkəm yumuwelip, birdəm igizləp, birdəm pəsləp, posun qikirip uquptikən, tosattinla bir əski tamoĵa üsüwelip, tamning yenidiki tərəthanioĵa qüxüp ketiptu. Ədək bolsa lərzan kanat kəkıp uqup ətüp ketiptu.

Hөрүр тамоја қаттиқ үсүвалојанлиоји үқүн,
хундин буян тумхуоји әгмәк, тәјиси қотур
болуп қалојан икән. Рәנגги хунқә қирәйлик
болсиму, әмма тәрәthaneioја қөкуп кәткәқ-
кә, тені сәсик пурәп, yenioја кәлгили бол-
майдикән.

Gülning Yahxi Dosti

(Qəqək)

Gülning dostini biləmsiz? Gül burun nuroqun dostliridin həsrət qəkkən idi, əmma, ahiri bir yahxi dostka erixiti!

Gül sübhü məzgildə bir yekimlik nahxini anglap porəkləp eqildi. U külüp jahanoja bakkanda, jahan xərkətin kətirilgən xəpək nurida huddi özige ohxax kizillikka

pürkən'gən idi. Olukirap uqkan səlkin xamal uning mənqzini söyüp, hox puraklrini yiraklaroja elip ketətti. Bəkki-də əskən miwə

dərəhliri yapraklrini xildirlitip uning

porəkləp eqiloqanliqini alkixlaytti. Hili ki yekimlik nahxini eytkan kimdu? U hər tərəpkə təlmürüp kariwidi, bir tüp alma dərihining əng üstünki xehioqa kunuwelip sayrawatkan bulbulni kərđi. Uning nahxisi kandak yekimlik - hə! Bulbul tün boyi gülning eqilixini təkəzzalik bilən kütti. Əmdi xahtin - xahqa səkrəp gülning yenioqa tezrak kəlsikən!

Gül uning öz xehioqa kunup turup qangildap bir nahxa eytixioqa humar idi. Əmma, bulbul uning yenioqa kəlmidi. U tün boyi uyquqa takabil turup kəlgən bol simu, tang aldidiki xirin uyqu uni mügiditip, uhlitip koydi.....

Ah! Gül həsrət qəkti, u özini bu dunyaoqa bulbulning nahxisini anglax üqünla yaraloqan dəp oylaytti. Birak, bulbul iradisiz. U tün boyi kirpik kakmay, gül taza eqiliwatkan qaoqda uhlap kaldı.

Siz xəbnəməni biləmsiz! Gül hər səhər bulbul uyquqa qəkkəndə həsrət qekidu. Ənə xu qaoqda uning kip - kızıl zinaklıri.

da xəbnəm pəyda bolidu. Xəbnəm — gülning köz yexi!

Quyax kətirilgili heli boldi, baqwən boway bir top balilaroqa bulbul bilən gülning dostluqi həkkidə qəqək eytiwatidu.

“Jenim bowa, boldi qəqigingni eytmay koy, mən bulbul bilən dost əməs. U iradisiz”. Boynini kisip həsrət qekiwatқан gül ənə xundak piqirlaytti.

Gülning zinakliri kiqixti həm yüzining kimirlawatқанliqini səzdi. U xürkünüp bexini kətərdi wə məngzidə bir tüklük kək kurutning əmiləp yürgənligini kərđi. Ah! Sənmiding iplas! Tüklük kək kurut - gülning duxmini. U gülning bərgilirini kirkip, həsnini sulaxturup koyidu. Gül kattik bir silkindi - də, uni öz üstidin domilitip taxlidi.

Uni yənə kayoqu basti. Əmma u bir nərsining ətrapida pərwanə bolup ayliniwatқанliqini sezətti. Bir azdin keyin uning

məngzigə yenik
bir nərsə kon-
di - də, səyüx-
kə baxlidi wə
yekimlik piqir-
lidi: "İh gülüm!
Biləmsən, mən

seni kaçqə zaman küttüm! Ahiri eqilding,
sən mening əng yekın dostum, əmdi
ikkimiz ayrılmay billə oynaymız!"

Gül ittik bexini kətərdi. Uning aldida
rəngga - rəng tonluk güzəl bir kepinək
turatti.

— Kepinək, sən rast mening bilən dost
boləmsən? — Gül aldirap soridi.

— Mən sening dostung, — kepinək
bayiki gəplərnı yənə təkrrarlaxqa baxlidi wə
gülning ləwlrini xoraytti.

Ular dost boldi. Əmma, gül uningoja al-
dandi. Kepinək xəhsiyətqi idi. U gülning
xirnisini xorap, öz kənglini hox kildi...

Gül yənə həsrət qəkti. U nimə üqün
eqildi, əmdi tozup kətsə həyat xuning bilən

ahirlixamdu? Yak, u yaxixi kerək, əhmiyətlik yaxixi kerək!

Kepinək yənə uqup kəldi. U yənila: “Mən sening pərwaning dəytti...” Əmma gül uni awalkidək qarxi almidi. U Əmdi tətür ərülüp yərgə kariwalidi. Dəl xu qaşda bir top balilar yügrüxüp kelip kepinəkni kooqlap oynaxqa baxlidi. Gül bolsa ularoşa karap: “Balilar kooqlanglar, u wapasiz, uni bu başdin kooqlap qikiringlar!” dəp piqirlaytti.

Əmma gülning bəhti kəldi.

U boynini kisip kayoqurup olturoqanda bir nərsə yekimlik nahxisini eytip, uning ətrapida aylinixqa baxlidi.

Ah, hiliki wapasiz kepinək yənə kəldi-mu nimə? Gül səskən'gən halda bexini ittik kətirip karidi. U kepinək əməs, aliqipar tonluk, burutluk, qiraylik bir nərsə idi.

— Sən kim bolisən? — Gül uningdin soridi.

— Mən boşun^①.

① Boşun — həsəl hərisining balisi.

Gül ərilipla uningəja kəynini kiliwaldi.

— Biz dost bolsak, — didi boqun.

— Yak, mən dost bolmaymən?

— Yaloquzluk zerikixlik əməsmu?

Gül jawap kayturmidi.

— Biz dost bolup, əhmiyətlük bir ix kilayli, — didi boqun. Gül kəynigə ittik ərüldi.

— Qandak əhmiyətlük ix?

— Baqwən boway kəp əjri kilip seni terip ətürdi. Mangimu bu güzəl baqdin ərünbərđi, — didi boqun, — biz.

mu əjrimizning miwisini uningəja soqja kilmaymizmu?

Gül boqunning təkləwigə kizikip kaldi.

— Nimini soqja kilimiz?

— Sən xirnəngni kəpləp qikar, mən uningdin tatlik bir nərsə yasay, biz baqwən bowayəja həsəl təkdin kilayli!

Ular yahxi əkil tapqanlıqidin xatlinip,

jiddi ixka kirixti.

Gül xirnə ixləydu, boqun bolsa xirnidin həsəl qikiridu, ularning künliri aldirax, ular özleri üqün əməs, bəlki insanlar üqün ixləytti. Ənə, xundin buyan baqwan boway balilaroqa gül bilən boqunning dostliqi wə həsəl həkkidiki yengi - yengi qəqəklərni eytip bərdi.

Kiqik Kaloqaq Quxəndi

(Qəqək)

Ənwər Olulam

Bir küni kiqik kaloqaq anisiqa:
— Mən kəlgüsidə bir məjizə yaritay
dəymən, — dəptu.

— Qandak məjizə? — dəp soraptu anisi.

— Pütün iqlim kərüp bakmioqan ajayip
bir imarət salmaqimən.

— Naqayiti obdan, balam, tirixip ügən-
gin!

Xuningdin baxlap
kiqik kaloqaq bina-
karliqqa dair kitap-
larni tətqiq kilixqa
baxlaptu. Hər küni
ətigəndin kəqkiqə-
kitapqa qarap olturu.

weriptu. Bir küni:

— Balam sirtka qikip sap hawa yigin, däm elixmu muhim ix, — dæptu ana kalojaq.

— Hawa yiyixkə nədə wakit! — dæptu kiqik kalojaq kanatlırini silkip koyup, — hazir kiliwatkan iximning aldida däm elix hiqbir muhim əməs.

— Yak, undak diyixkə bolmaydu.....

— Mən ajayip bir möjizə yaritimən digəndə, siz manga, tirixip ügən digən idingiz. Əmdi däm al dəysiz.

— Balam, — dæptu anisi köyünüp, — uluq ixlarni kilix üqün tən saqlamlıq kerək. Däm elixni muwapıq orunlaxturmisang sening üginixing igiri basmaydu. Əzəngning hazirki turkingoja bir qarap bakkin.

Kiqik kalojaq əynəkkə qarap oruklap kətkənligini kərüptu wə mingisining kattıq aqriwatkanlıqini sezıp, anisi eytkan sözning toojra ikənligini qüxiniptu.

Qeqilangoʻluluk

(Qoʻqak)

Ablot Məhəmmət

Tursun oyoqini saətke karioqanda məktəpkə mangidioqan wakıt bolup qaloqan idi. U dərru kiyinməkqi boldi, birak ya paypiqini, ya ayioqini, ya kəynigini tapalmay intayin tit - tit bolup kətti.

— Kəynigim keni? — dəp wakiridi Tursun terikip.

— Üstəlning astidimən, ahxam sən meni xu yərgə taxliwətkən əməsmu? — dəp jawap bərdi kəynək.

— Paypaklirim nədə?

— Sən ahxam meni taxliwətkən yərdə — kitap jazisida turuptimən! — dəp wakiridi paypak.

— Bətin kəm keni?

— Mən bu yərdə! — ixkəpning astidin awaz kəldi. Bu Tursunning ong putioğa ki-yidioğan bətinkisi idi. Bətinkisinin yənə bir parisi ün qıqarmidi, u ixikning arkısında idi.

Ahiri, Tursun ki-yinip bolup saətkə qarisa allıkağan 1 - saətlık dərstin qüxi-dioğan wakıt bolıan idi.

Bərə

(Qəqək)

Mutəllip Paltaji

Bir küni, qəp qepiwatқан bir boway yol boyidiki terək sayisida qüxlük tamioqini yəp olturoqan ikən, uning aldidiki ormandin bir bərə qikiptu - də:

— Həy boway, nimə yəwatisən? — dəp soraptu.

— Nan bilən həsəl yəwatimən, — dəptu boway.

— Mangimu azrak bərsəng, yəp kərsəm.

Boway bir burda nanoqa həsəl sürkəp bərigə beriptu. Yumxak nan bərigə bək tetip ketiptu. U:

— Mənmu nan yiyixni bək yahxi kəri. mən, lekin uni qandak təyyarlaşni bilməy. mən, — dəptu.

Boway borigə nan təyyarlaxning jərya-nini yər həydəx, boqday terix, suqirix, sokux katarlik-lardin tartip, taki tonuroja nan yekip

pixurojanaqa kədar bolqan ixlarning həm-misini qüxəndürüptu. Bərə birdəm oy-linip turuptu - də, bexini qayqap:

— Way - wuy, bu bəkmu kəp həm eoqir ix ikən. Əng yahxisi, sən manga kəndak kilip təyyar nanoja igə boluxni ügitip qoy-sang, — dəptu.

Boway borigə ormannıng nerisidiki taq-ni kərsitip mundak dəptu:

— Təyyar nanoja igə bolmaq asan ix əməs. Uningdin kərə gəx yiyixning oqemi-ni kil. Ənə, awu takka qiqsang, u yərdə taq tekisi kəp. Sən ularning arisidin semiz-rək bir tekini tallap yigin.

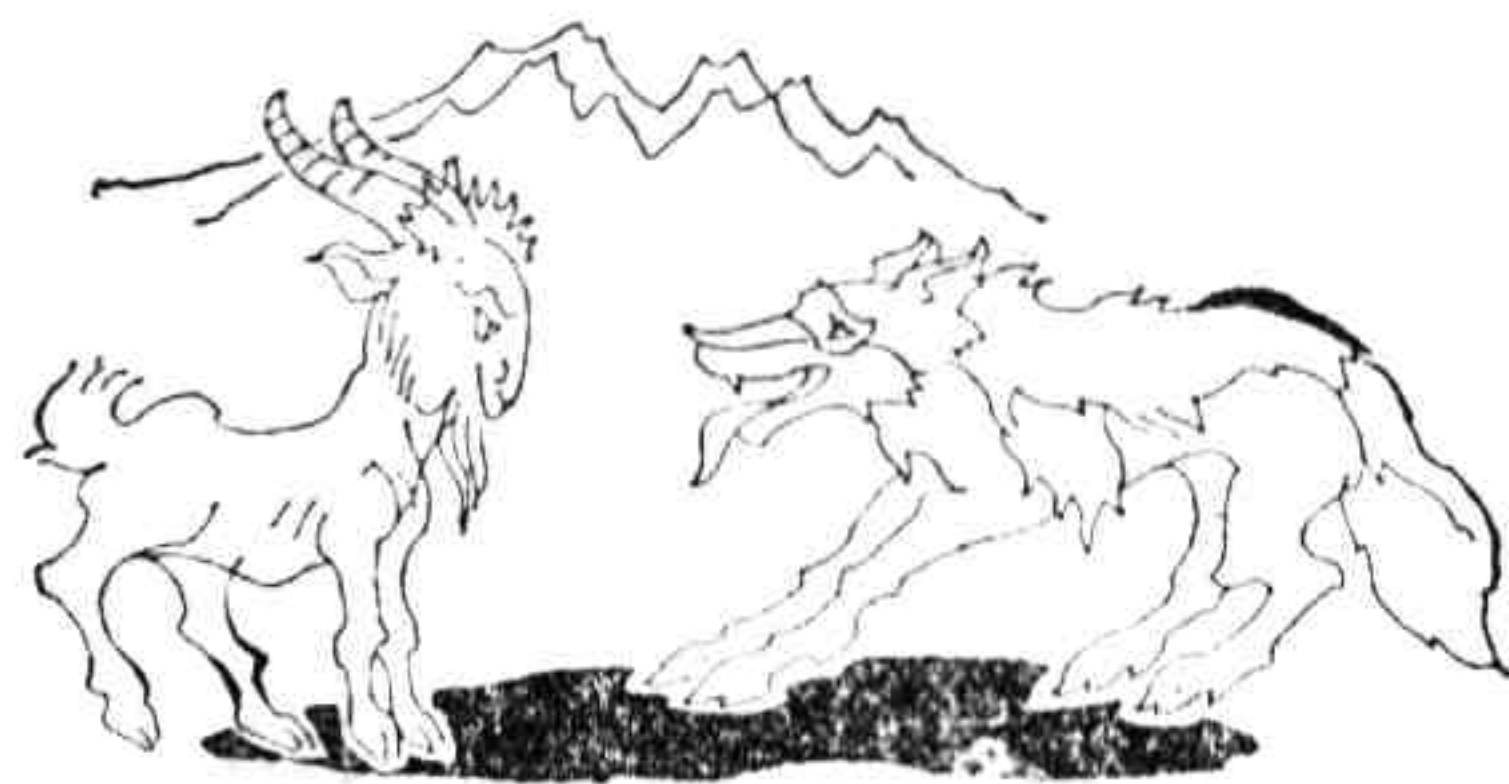
Bərə aldirap - tenəp takka qikiptu - də, semiz bir tekini kərüptu.

— Həbbəlli, buningdinmu semiz gəx nədə bolsun! — dəptu bərə aqzidin xül-gəylirini ekitip wə tekigə qarap sözləptu, — mən seni yəymən, sən qarxilik kilmioqin!

— Sanga qarxilik kilip nimə payda alimən? — dəptu tekə, — birak, sən meni parqilaymən dəp aware bolup qalarsənmi-kin dəp ənsirəymən. Əng yahxisi, sən awu taxka yəlinip, putliringni tirəp, aqzingni eqip turoqin, mən yügürüp kəlgən petim aqzingoqa kirip ketəy.

Taq tekisining gepi bərigə yekip qaptu. U aqzini eqip putlirini yərgə məhkəm tirəp turuptu. Tekə yügürüp kelip, uzun həm tom münggüzliri bilən bərinə xunqilik kattik üsüptiki, bərə huxsizlinip yikilip qaptu.

Bir qaqda bərə huxioqa kəptu. Ət-rapka qarisa hiq-nərsə kərünməptu. U öz - özige:

— Mən əxkini yidimmu, yimidimmu? Hə, uning kərünmiginigə qarioqanda, yigən ohxaymən! — dəptu.

Ikki Höküz

(Qoʻqak)

Bir bay uzaktin beri bekıp keliwatkan ikki höküzini bazarqa elip beriptu - də, birini bir dihanqa, yənə birisini bir sodigərgə setiptu.

Dihan xu kündin baxlap setiwaloqan höküzni dihanqilikning eqir - yənggil ixli-riqa saptu: Yər həydəptu, sərəm saptu, hərwiqa koxuptu, kiskisi birdəm bikar koy-maptu.

Sodigərning koliqa qüxkən höküz bol-sa keqə - kündüz karangoqu, zəy - qilə kotandin qikmay bikar yəp yetiptu.

Aridin birkanqə yil etkəndin keyin, bu ikki höküz bir yərdə uqrixip kaptu Sodigərning höküzi dihanning höküzining səm-

rip - tikilip, tükliri parkirap kətkənligini kərüp həyran kəptu.

— Adax, sən nimanqə səmrip, parkirap kəting? Mən nimixka oruk - ələmən hal- oja qüxüp kaldim? — dəp soraptu sodi- gərning həküzi.

Dihanning həküzi uningoja mundak ja- wap beriptu:

— Bu hələtkə ye- tixim, özəmning ix- qanlıqimdin boldi.

Ix - hərəkətni kəp kılqanda, ozuklukni kəp yəydiqan boli.

dikən, yigən ozuklukmu obdan singip, tən'gə kuwwət beri dikən. Əgər mənmu kəotandin qik- may bikar yatqan bolsam, sanga ohxax zə- iplixip kətkən bolar idim.

Üq Məsəl

İminjan

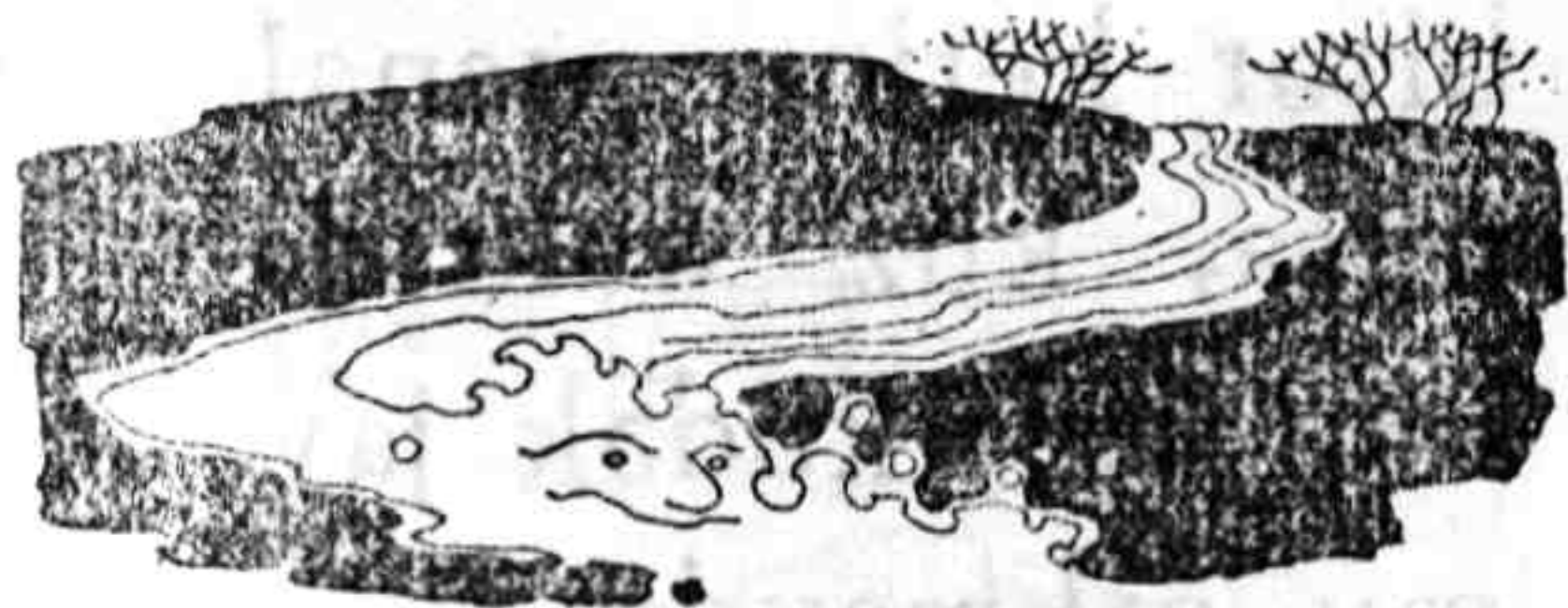
Ekin Su Wə Əstəng

Xildirlap ekiwatқан su əstənggə aqqıqlinip:

— Ləniti əstəng, sən meni boqup koydung. Sən bolmioqan bolsang, mən kanqə ərkin akқан bolatim! — dəptu.

— Əgər mən sanga yol baxlap bər.

misəm,—dəptu əstəng təmkinlik bilən, — sən öz məylingqə nəmu . nə qaqsang, nixanlıqan yeringgə kandakmu yetip baralaysən? Sən öz məylingqə aksang, rolingni jari kildurux uyakta tursun, özəngnimu halak kilisən.

Otiqıuq Wə Oqak

Oqak əmdila omidin kaytip kəlgəqkə, özini qong tutup, əzi bilən bir bulungda turoqan otiqıuqqa karap mahtiniptu:

— Kara, mening paydam nimə digən jik! Adəmlər altundək buqdaylarni manga tayinip yiojiwalidu. Sən bolsang hiq ixka yarimaysən.

Otiqıuq oqakning sözini eşir almay:

— Axlik teriydiqan wakitta, yər birər ketim qanalmisa, küz waktida seni ixlətküdək jaymu qikmaydu, — dəptu.

Oqak otiqıuqning bu sözini anglap jim bolup qaptu.

Bir Parqə Ham Hix

Hix bixuridiqan ixqi ham hixlarni bir-birləp humdanəqa tiziptu. Bir parqə ham

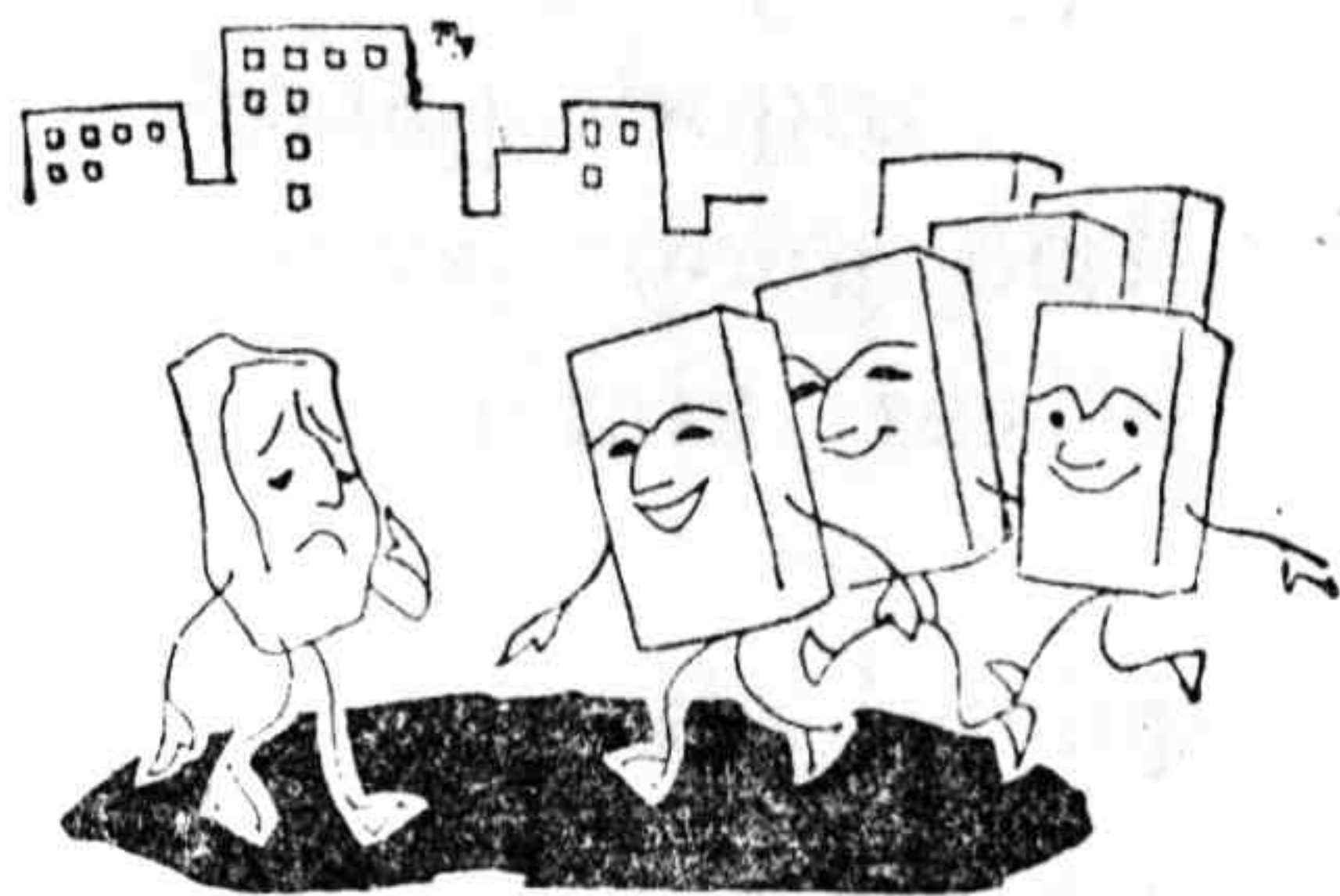
hix özining otta köydürüldioqanliqini ukup, korkup titrəp ketiptu. Yenidiki hixlar uningqa təsəlli berip:

— Buradər, korkmioqin, bu nahayiti təs-tə tepilidioqan yahxi pirsət, biz bu ketim qenikkandin keyin qong ixlarqa yaraymiz, — dəptu.

Ham hix həmrəlirining bu sözini yakturmaptu. U uyan qarap, buyan qarap, ahir bir dəwə samanning iqiğə müküwaptu.

Xundak kilip, ham hix bu ketim humdandin kutulup qaptu. Bir məzgil ötkəndin keyin, u pixxik hixlar qatarioqa kelip yənə qoxuluwaptu.

Uzun ötməy, ixqilar bu hixlarni yətkiməkqi boluptu. Bir ixqi ularning arisida turoqan ham hixni kərüp qaptu.

də, unibir tərəpkə qөрüwetiptu. Ham hix öz həmrəlirining hoxal-horam halda ix örnioqa ketiwatqanliqini kərüp kattik puxayman kip-

tu. Əmma, orniya kəlməptu.

Xundak kəlip, ham hix yaloquz kəptu
həmdə yamoqur yakkanqə özgirip, ahir bir
qanggal topioya aylinip kəptu.

“Səwəp Kilsang Siwəttə Su Tohtaydu”

(Məsəl)

Obulkasim Tohti

Kədimki zamanda, bir boway bolup, uning ikki oqli bar ikən. Bu balilar kiqidila anisidin yitim kelip, dadisining kolida qong boptu. Künlarning biridə boway eqir kesəl bolup orun tutup yetip kaptu wə baliliriqə wəsiyət kilməkqi boptu.

— Balam, — dəptu boway qong oqliqə siwətni kərsitip, — qeligimiz texilip kaptu, siwəttə su əkirgin.

Qong oqli siwətni kətirip erik boyiqə qikiptu. Lekin hərkanqə kilipmu siwəttə su tohtitalmay bexini təwən saloqan halda eygə kaytip kiriptu.

Boway kiqik oqliqimu bu ixni buyrup.

tu. Bu bala bir palas parqisini siwətning iqigə saptu - də, erik boyioqa qikiptu. U azrak samanni topioqa arilaxturup kakil lay etiptu wə siwətning təxüklirini suwaptu, andin su aptikən, siwəttə lipmu - lip su toluptu. U siwətni kətirip öygə kirgən ikən, dadisi uning əkil - parasitigə intayin kəyil bolup:

— Balilirim, mən olər hələttə yatimən, mening silərgə kili dioqan birla wəsiyitim bar: Silər əkil ixlitixkə mahir bolunqlar, səwəp kilsang siwəttə su tohtaydu, — dəptu.

Uzun ötməy bolway aləmdin ötüptu.

Ikki oqul öz dadisining bu wəsiyitini əstəqing tutup yahxi künlərgə erixiptu.

Küqükning Ozuk Izlixi

(Qoʻqoq)

Abdurehim Taxbek

Küqükning qosiqi eqip, ozuk izlöp qikiptu.

U bir derya boyioqa kaptu - dä, su iqidä belijanlarning tinmay su iqiwatkanliqini körüp:

— Belijanlar, silär nimä yäysilər? — döp soraptu.

— Biz sudiki uxxak kurutlarni terip yäymiz, — döp jawap beriptu belijanlar. Küqük buni anglapla su iqixkə baxlaptu. Lekin, qanqə iqsimu qosiqi toymaptu.

U bir dōnggə qikiptu, u yərdə kalilar-ning bir nərsə yəwatқанliқini kōrūptu. U:

— Kalilar, kalilar, silər nimə yəysilər? — dəp soraptu.

— Biz yol boyidiki kək otlarni yəymiz, — dəp jawap beriptu kalilar.

Küqük buni anglapla yolning qetigə qikiptu də, u yərdiki kək otlarni yiyixkə baxlaptu. Lekin, birnəqqə qixləm yəpla qixliri kamaptu, kōsiқimu toymaptu.

U bir kəntkə kəptu. U yərdə tohularning danlap turoқanliқini kōrūptu. U:

— Tohular, tohular, silər nimə yəysilər? — dəp soraptu.

— Biz yərgə qeqilip қaloқan danlarni terip yəymiz, — dəp jawap beriptu tohular. Küqük buni anglap topa arisidin dan izləxkə baxlaptu. Lekin, heli uzun həpiləxsimu yigüdək hiqnərsə tapalmaptu.

Xundak kilip, küqük uningdin sorap, buningdin sorap, özining yəydiқinini tapalmay aq қaptu.

Daoqda Qaloqan Alaboynak

Ablikim Qadir

Bir küni, alaboynak owoqa qikiptu. U otlaklarni heli keziptu, kosioji eqip üqayliri tartixiptu. Manga . manga bir yergə kəlgəndə, bəjənlərnin yengi mayakliri köz-gə qelikiptu. Alaboynak hoxal bolup tur-olanda, tosattin, aldidiki qəpliktin bir ak bəjən qikip part - partla keqiptu. Alaboynak tilini qikarəjiniqə uning arkisidin koqlaptu.

Alaboynak ak bəjənni koqlap yetixiwaylay dəp qaloqanda, yan tərəptiki qiəning tüwidin yənə bir kara bəjən qikip kaptu. Alaboynak ikkilinip bir dəm ak bəjən'gə, birdəm kara bəjən'gə qaraptu. Kara bəjən uni zanglik kiloqandək dik - dik səkrəp koyup, ikki putini igiz kətirip karap turuptu. Alaboynak kaqkanni koyup, turoqanni tutay

dəptu - də, kara bəjən'gə taxliniptu.

U pütün küqi bilən kara bəjənni koqlap ketiwetip yenidiki bir tüp qiqlning tüwidin ürküp qaqqan bir boz bəjən'gə kəzi qüxüptu. Xuning bilən, alaboynak bir munqə qarqluzoqlan kara bəjənni taxlap boz bəjənni tutmaqqi boptu.

Xundak qilip, bəjənlər tərəp - tərəptin pitirap keqiweriptu, boynakmu birdəm uningqla, birdəm buningqla karap yügürüwerip heriptu - də, birmu bəjən tutalmay daqlda qaptu.

弯树枝的遭遇（童话和寓言）
（维吾尔文）

新疆人民出版社编辑出版

（乌鲁木齐市解放路306号）

新疆新华书店发行 新疆新华印刷二厂印刷

787×1092 毫米 32开本 2.375印张 1插页

1982年8月第1版 1983年3月第1次印刷

印数：1——9.500

统一书号：MR 10098·688 定价：0.14元

Mukawa wə rəsimplərni: Lian Meng ixligən

书号: MR10038.688

定价: 0.14元